

ILFU

De zaaier

Octavia Butler

Octavia Butler

De zaaier

Vertaald door:

Reshma Jagernath en Ine Willems

Oorspronkelijke titel:

Parable of the Sower, 1993

Signatuur 2024, 399 pagina's

Intro

Deze leeswijzer is ontwikkeld in het kader van de Lezersmars op 20 september 2025, een demonstratie tegen censuur, autocratische bewegingen en vóór literaire vrijheid en het belang van literatuur voor een gezonde democratie. Online kon iedereen een boek toevoegen dat voor hen hét boek voor vrijheid en democratie is. Een boek om onverschilligheid mee te beslechten, ons inlevingsvermogen uit te dagen, te waarschuwen of te inspireren. Dit is uitgegroeid tot een indrukwekkende leeslijst. Bij enkele boeken die vaker werden ingezonden verscheen een leeswijzer, zoals die je nu voor je hebt.

Let op, deze leeswijzer bevat spoilers

Samenvatting

De 15-jarige Lauren Olamina woont met haar vader, stiefmoeder en vier broertjes in een besloten gemeenschap achter een hoge muur. Daarbuiten is het niet veilig. De gemeenschap heeft het niet breed, maar redt het net. Laurens vader is predikant. Lauren zet zich tegen zijn geloof af en bouwt aan haar eigen wereldbeschouwing. Aardezaad, noemt ze die. Centrale gedachte is dat god verandering is, en dat mensen gemeenschappen moeten vormen om te leven tussen de sterren.

Ze weet bovendien dat ze niet eeuwig achter de muur wil blijven. Ze is van plan met haar vriendje, dat achter dezelfde muur woont, naar het Noorden te trekken waar naar verluid werk is. Lauren leidt aan de aandoening hyperempathie. Wanneer ze anderen pijn ziet lijden voelt zij dezelfde pijn.

Haar 13-jarige broertje beproeft buiten zijn geluk en overleeft dat niet. Kort daarna komt haar vader niet terug van zijn werk, zijn verdwijning wordt nooit opgehelderd. Wanneer bij een aangestoken brand haar vriendje en haar hele familie omkomen, zit er niets anders op dan nu al te voet noordwaarts te gaan. Dat doet ze samen met twee andere overlevenden, leeftijdsgenoot Harry en Zahra, die 'buiten' is opgegroeid en door een man uit Laurens buurtschap is gekocht als vrouw. Onderweg komt het drietal honderden andere zwervers tegen, iedereen is bang voor iedereen. Soms springen deze drie voor anderen in de bres. Dat leidt ertoe dat hun reisgezelschap gestaag uitbreidt, onder meer jonge kinderen en met Bankole, een arts met wie Lauren een relatie krijgt. Onder de nieuwkomers zijn ontsnapte schuldslaven. Het blijkt dat zij net als Lauren hyperempathisch zijn. Met haar reisgenoten praat Lauren over Aardezaad. Sommigen zijn enthousiast en gaan in haar verhaal mee.

Bankole bezit een stukje grond, op dat moment bewoond door zijn zus. De groep zet in die richting koers. Deze reis kent talloze obstakels en niet iedereen overleeft de tocht. Uiteindelijk weten ze Bankoles grond te bereiken. Van zijn zus is geen spoor meer – of zijn de geraamten die ze vinden van haar en haar gezin? De aarde is verschroeid en van het werk waar op gehoopt was is geen sprake. Toch besluit de groep te blijven, en een gemeenschap naar het Aardezaad-model te vormen. Niet uit overtuiging dat dat een kansrijke plan is, slechts bij gebrek aan alternatief.

Perspectief en Structuur

Het boek is vormgegeven als dagboek van Lauren tussen 2024 en 2027. Ze schrijft niet dagelijks, de tussenpozen zijn onregelmatig. Ze boekstaft niet alleen de gebeurtenissen in haar leven, maar ook de ontwikkeling van haar levensbeschouwing Aardezaad. Elk hoofdstuk begint met een passage uit het boek 'Aardezaad: boek van de levenden', waarin ze haar uiteindelijke visie uiteenzet. (Ten tijde van haar dagboek is dat boek nog niet af.) Deze teksten zien eruit als gedichten, met afbrekingen en wit op de regels, en zijn altijd contemplatief van aard.

Al wat je aanraakt
Verander je.
Al wat jij verandert
Verandert jou.
De enige onsterfelijke waarheid
Is Verandering.
God
Is Verandering.

Wanneer ze teksten aan haar medereizigers voorleest, noemen zij het gedichten. Lauren bestrijdt dat, ze zegt dat ze gewoon opschrijft hoe het is.

Hoewel het dagboek in beginsel privé is, lijkt het wel bedoeld voor de overlevering. Lauren beschrijft gebeurtenissen en neemt de moeite om dingen uit te leggen en in context te plaatsen. De lezer hoeft dus niet of nauwelijks zelf te ontrafelen in wat voor wereld het boek speelt.

Bij aanvang van het boek is Lauren vijftien. Het boek heeft echter geen kenmerken van een puberdagboek. Lauren is opvallend volwassen voor haar leeftijd, zegt ze zelf, en ze noteert verscheidene malen dat anderen dat over haar zeggen. Ze beschrijft gebeurtenissen, maar doet dat nooit sec. Altijd vermeldt ze ook hoe ze zich voelt, waar ze zich zorgen over maakt, waar ze zich voor schaamt, wat ze vindt dat ze beter had moeten doen. De personen over wie ze schrijft worden met haar woorden zorgvuldig tot leven gebracht, zowel op een manier die voor Lauren als objectief moet doorgaan, als subjectief. Ze schrijft bijvoorbeeld dat ze Zahra vroeger nooit mocht, zonder dat daar een echte reden voor is. En Bankole vindt ze bij de eerste ontmoeting al aantrekkelijk, ze waarschuwt zichzelf voor dat gevoel omdat hij duidelijk ouder is dan zij.

De Engelse titel verwijst naar een verhaal uit de bijbel. Het boek eindigt met een letterlijk citaat uit dit verhaal. Dit boek is samen met één ander boek, deel van een reeks die Butler nooit voltooide. Vooralsnog is *De zaaier* het enige deel van deze reeks dat in het Nederlands is verschenen.

Situering

Californië, 2024–2027. Vanwege enorme droogte is water op rantsoen. Het gaat economisch slecht, werkgelegenheid is schaars en voor wat nog aan publieke voorzieningen over is moet flink worden betaald. Drugsverslaving ligt op de loer. Hopelozen gaan uit armoede op rooftocht. Wie het zich kan veroorloven woont daarom in een kleine buurt achter een hoge muur om diefstal en geweld van buiten te voorkomen. Aan wat buiten de muren gebeurt, wordt dan ook gerefereerd als 'buiten'. Wie niet achter een muur woont moet zichzelf zien te redden. Prostitutie, moord en roof zijn daar aan de orde van de dag.

In deze gure wereld wordt een populistische president verkozen. Deze president Donner kiest nadrukkelijk voor korte termijn oplossingen. Alle plannen die de situatie fundamenteel zouden kunnen verbeteren, zoals ruimtevaart- en waterprogramma's zet hij in de ijskast. Hij schrapt maatregelen die de meest kwetsbare mensen in de maatschappij moeten beschermen en zet verschillende groepen tegen elkaar op. Bovendien trekt hij, met verwijzing naar de crisis waarin het land verkeert, steeds meer macht naar zich toe.

Enkele steden laten zich door externe beveiligers bewapen. Alleen wie een bijdrage aan de gemeenschap kan leveren, artsen of onderwijzers bijvoorbeeld, mag binnenkomen. Dat is tegen een laag loon dat niet tegen de kosten opweegt. Toch kiezen veel mensen voor die veiligheid. Het lijkt op een andere ontwikkeling. Omdat werk schaars is, zijn arbeiders bereid tegen elk loon te werken. Verschillende fabrieken dwingen hun personeel om bij het bedrijf zelf woonruimte te huren en inkopen te doen. Niemand verdient genoeg om dat te kunnen betalen, dus krijgen die arbeiders al snel schulden. En wie schulden heeft, mag niet vertrekken, hun kinderen evenmin. Zo ontstaat schuldslavernij.

Het verhaal gaat dat het in het Noorden, Washington of Canada, beter gaat, alleen is daar geen bewijs voor. Toegang tot informatie is beperkt. Nieuws komt van de overheid, via grote schermen die de meeste mensen door de hoge elektriciteitskosten – of gebrek aan elektriciteit – niet meer kunnen betalen, of via radio's. De meeste werkelijke informatie gaat van mond tot mond.

Door de droogte is het land kwetsbaar voor vuur. Daar komt bij dat brandstichting aan de orde van de dag is. Omdat mensen verslaafd zijn aan de drug 'Pyro' die hen tot pyromanen maakt, of omdat wanneer één huis achter een muur in brand staat, alle burens komen helpen blussen en de andere huizen onbewaakt geplunderd kunnen worden. Zo raakt het land steeds onleefbaarder.

Auteur

Octavia Butler werd in 1947 geboren in Californië. In 2006 stierf ze op 59-jarige leeftijd in de Amerikaanse staat Washington.

Als kind verslond ze sciencefictionboeken. Ze trof daarbij te weinig sterke vrouwelijke personages. In haar tienerjaren nam ze daarom zelf de pen ter hand. Na de middelbare studeerde ze in deeltijd, naast verschillende baantjes voor brood op de plank. Nadat ze een schrijfwedstrijd van haar universiteit won, kreeg ze steeds vaker betaald voor haar schrijfwerk. Het was de eerste prijs van vele, gedurende haar loopbaan won ze alle belangrijke prijzen voor sciencefiction en enkele algemene literaire prijzen.

Butler was actief bij de *Black Power*-beweging, en de emancipatie en geschiedenis van afro-Amerikanen is een thema dat regelmatig terugkeert in haar werk. Dat is bijvoorbeeld het geval in haar bekendste boek *Kindred* (in het Nederlands vertaald als *Verbonden*), waarin haar hoofdpersoon terugreist in de tijd en haar voorouders op de plantages ontmoet.

Thema's

Gemeenschap

Wie hoort bij je en wie niet? Aanvankelijk is de gemeenschap waar Lauren toe behoort duidelijk: in de eerste plaats haar familie, en in de tweede plaats de mensen met wie ze achter de muur woont. Als ze eenmaal op reis is, vervallen al die verbanden. Van haar familie is haast niemand meer over, en van haar buurt slechts twee mensen, met wie ze nauwelijks een band heeft. Desondanks besluiten ze samen verder te gaan.

Hoewel veel van de vluchtelingen hun reis alleen ondernemen, omdat ze simpelweg geen enkele vreemde vertrouwen, neemt Laurens gezelschap zo nu en dan toch nieuwe mensen op. Dat zijn vaak mensen met heel andere achtergronden en perspectieven. Uiteindelijk vormen ze een hecht team, omdat ze nu eenmaal een gezamenlijk belang hebben, overleven. Naarmate de reisgenoten elkaar beter leren kennen, zien ze ook onverwachte overeenkomsten.

Godsdienst

Laurens vader was predikant en voedde haar met doopsgezinde waarden op. Lauren keert zich af van het christelijk geloof. Stap voor stap geeft ze haar eigen religie of levensovertuiging vorm, 'Aardezaad'. Met als belangrijkste doctrine 'god is verandering'. Lauren wil dat de mensen gemeenschappen vormen om 'aardezaad tussen de sterren' te zijn. Dat neemt ze letterlijk. Ze gelooft niet dat de aarde op de lange termijn leefbaar zal blijven en kijkt daarom naar de ruimte. Lauren spreekt met haar reisgenoten met wie ze naar het Noorden trekt over haar opvattingen. Een deel van hen raakt door haar gedachten begeistert.

Overleven

Wat alle personages in het boek proberen te doen is zelf overleven en hun kinderen laten overleven. Dat is hun enige streven. Maar tegen welke prijs? Als ze ervoor moeten doden, zijn ze daarna dan nog wie ze daarvoor waren? Heeft de persoon die ze bij vertrek waren de reis dan werkelijk overleefd? En wat is de waarde van overleven? Stel ze komen levend uit de situatie waarin ze verkeren, en dan? Is het elders wel echt beter?

Motieven

Drugs

Lauren lijdt aan hyperempathie, omdat haar moeder tijdens de zwangerschap de drug 'Paraceto' gebruikte. Dat betekent dat ze alle pijn die ze ziet, zelf ook in dezelfde hevigheid voelt. Ze is niet de enige met deze aandoening. Gaandeweg het verhaal komt ze erachter dat mensen met hyperempathie vaak worden ingezet als moderne slaven omdat ze niet in staat zijn anderen geweld aan te doen, en dus meestal niet in verzet kunnen komen.

Een andere drug die een belangrijke rol speelt in het boek is 'Pyro', vaak afgekort tot 'Ro'. Verslaafden verven hun haar in felle kleuren en steken willekeurige gebouwen in brand. Kijken naar het vuur dat daar op volgt is volgens hen 'beter dan seks'. Deze verslaafden zijn een grote bedreiging in het droge Californië, hele steden vallen aan hen ten prooi.

Ruimte

Als leven op aarde niet meer werkt, moeten mensen naar de ruimte uitwijken, denkt Lauren. Dat is een van de kernpunten van haar levensovertuiging Aardezaad, mensen moeten Aardezaad zijn tussen de sterren. Lange tijd financierde de Amerikaanse regering marsmissies om onderzoek te doen naar de leefbaarheid van andere planeten. Een nieuwe populistische president zet een streep door alle ruimtevaartprogramma's. Of er geld moet worden vrijgemaakt voor ruimteonderzoek is een breed twistpunt tussen de mensen in dit boek, onder meer tussen Lauren en haar vader.

Wapens

Alleen wie een wapen heeft is veilig, is Laurens mantra. Haar vader dacht dat ook, daarom leerde hij iedereen uit hun buurt schieten. Lauren ziet de wapens alleen als een instrument voor zelfverdediging, om te voorkomen dat haar reisgenoten worden omgebracht, of om hun voedsel te beschermen. Maar niet iedereen kijkt op die manier naar wapens. Haar jongere broertje Keith gebruikte een wapen om erop uit te trekken en zo een positie voor zichzelf te verwerven. Zo lang als het duurde, want Keith moest zijn omzwervingen uiteindelijk met de dood bekopen. Deze verschillende perspectieven op wapens en op het nemen van andermans leven spelen een belangrijke rol in het boek. Laurens hyperempathie is in dit verband relevant. Voor haar heeft raak schieten immers verdergaande consequenties dan voor anderen.

Ontvangst

De zaaier werd met verschillende prijzen bekroond, en het boek uit 1993 werd in 2020 een bestseller. Het verhaal is verstript en diende als basis voor een opera.

De zaaier is door meerdere lezers aangedragen voor de digitale lezersmars.

Toon van Mierlo [schrijft](#): *Een angstaanjagend en keihard portret van een compleet ontwrichte samenleving dat zich afspeelt in 2024 en waarin een gevaarlijk demagogisch politicus kiezers probeert te winnen met de slogan "Make America Great Again"...*

In dit [schrijft](#) Paul van de Kant: *Wat het boek zo krachtig maakt, is dat het laat zien wat er gebeurt als we onze vrijheid, democratie en – vooral – onze verbondenheid met elkaar verliezen. Butler confronteert ons met een realistisch scenario waarin mensen in angst en verdeeldheid leven, en stelt tegelijkertijd de hoopvolle vraag: wat als we ondanks alles toch kiezen voor empathie, samenwerking en verandering? Juist daarom blijft dit boek essentieel leesvoer.*

In [Het Parool](#) vraagt recensent Mojdeh Feili zich af of *De zaaier* een hoopvol boek is: *Zoals in zoveel speculatieve fictie dient de grimmige weergave van de wereld als een soort waarschuwing. In Laurens realiteit is er geen sentimentele moraal die de mensheid zal redden. De hyperempathie waaraan mensen lijden lijkt hoopvol, maar het is juist een zwakte, een obstakel voor zelfverdediging. Lauren vraagt zich af in haar dagboek: als iedereen de pijn van iedereen voelt, wie martelt er dan nog? Het weerspiegelt hoe overweldigend iemands empathie kan zijn wanneer de wereld in brand staat.*

Janny Zeldenmast van de [Utrechtse vrouwenbibliotheek](#) worstelt in haar bespreking met *Aardezaad*: *Persoonlijk vond ik de toekomstvisie van Octavia Butler griezelig echt, zij het erg zwart-wit weergegeven en met veel inconsequenties qua logica. Met *Aardezaad* had ik meer moeite, zoals met alle sektes, nog afgezien van de cryptische inhoud.*

Ze stelt daarnaast dat Laurens karakter zich wel heel weinig ontwikkelt voor iemand die Verandering predikt: *Lauren wordt blindelings gevolgd en nooit tegengesproken. Zij weet het altijd beter, al is ze pas achttien. Ooit zegt haar veel oudere partner wel dat verandering een doorgaand proces is, dus wat zal er over een tijdje gebeuren met *Aardezaad*? Nou, je noemt het God en die schuif je niet zo makkelijk terzijde als ideeën. Opvallend is ook dat Lauren – en met haar alle anderen – geen spat verandert gedurende het hele verhaal, wat erook gebeurt.*

Besprekingen in grote Amerikaanse en Britse publicaties gaan vaak in op het plotselinge succes van het boek, dat niet toevallig samenhangt met de opkomst van Donald Trump. Ze maken vergelijkingen met de huidige tijd en gaan zelden in op de literaire kwaliteiten van het boek.

Dit boek in 2025

Een door droogte geteisterde wereld waarin het ieder voor zich is en waarin een meedogenloze populistische president de scepter zwaait: wie parallellen wil trekken met de huidige tijd hoeft in *De zaaier* niet lang te zoeken. Voor de meeste lezers zal het niet moeilijk zijn om zich een brandend Californië voor te stellen, dat zijn beelden de ze kennen. En dan is het boek ook nog eens gesitueerd in het jaar waarin wij daadwerkelijk leven. *De zaaier* doet wat sciencefiction vaak doet: uitvergroot, wat-nou-als. Het boek helpt nadenken over wat de consequenties zouden kunnen zijn van huidige ontwikkelingen in de wereld.

Maar *De zaaier* is meer dan een dystopie. Het is daarnaast een zoektocht naar zingeving, en daarmee naar hoop. Lauren verwacht geen wonderen, ze erkent dat de situatie waarin ze leeft gruwelijk is en dat een gemakkelijke uitweg niet bestaat. Met de beperkte middelen die ze heeft probeert ze er toch iets van de maken, zowel voor de korte als de lange termijn.

In 2025, het echte 2025, bestaat eveneens behoefte aan zingeving, een nieuwe zingeving misschien wel, waarin de volle omvang van de ellende wordt onderkend zonder de hoop op te geven. Voor die mensen, of voor mensen die nieuwsgierig zijn hoe zo'n zingevingskweeste eruit kan zien, biedt *De zaaier* in 2025 nog een extra laag.

Gespreksvragen

- Onder Butlers fans op universiteiten bestaat een meningsverschil over haar bedoelingen met dit boek: Was het een waarschuwing of een voorspelling?
- Hoe waarschijnlijk is Butlers scenario?
- Had een boek met een onwaarschijnlijker scenario vergelijkbare impact kunnen maken?
- Omdat er zoveel overeenkomsten met de huidige tijd zijn, gaat het gesprek over dit boek vaak vooral daarover. Wat missen we als het daartoe beperkt blijft?
- Wat is het belang van de dagboekvorm? Had dit verhaal op een andere manier verteld kunnen worden?
- Is dit een hoopvol boek?
- Is de blik op de ruimte een teken dat het aardse leven al is opgegeven?
- Lauren vervult op jonge leeftijd een leiderschapsrol. Hoe komt dat?
- Elk hoofdstuk begint met een citaat uit Aardezaad. Hoe verhoudt zich dat tot het hoofdstuk dat volgt? Is er samenhang, hoe?
- Zouden de Aardezaad-delen van het boek ook zonder de context die Butler schetst interessant zijn?
- Verandering is de kern van Laurens Aardezaad-denken. Speelt verandering verder een grote rol in het boek? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet? En is dat dan een manco?
- De mensen in het boek lijden grote verliezen, zien dierbaren sterven. Heeft dat invloed op de manier waarop ze naar de wereld kijken?
- Heeft Janny Zeldenmast gelijk als ze vaststelt dat er weinig karakterontwikkeling is?
- Gaan de personages daadwerkelijk een band met elkaar aan, of blijft het een gelegenhedsgezelschap?
- Hoe belangrijk zijn raciale verschillen in dit boek? Laurens vader en stiefmoeder hadden een gemengde relatie, waar op neergekeken werd. Tussen verschillende groepen bestaat wantrouwen en haat. Is dit een fundamenteel punt in het boek? Hoe? Of had het boek zonder dat gegeven dezelfde lading behouden?
- Hoe moeten we de drugs in het boek interpreteren? Zijn dat louter drugs in de letterlijke zin, of staan ze voor meer? Kan emotionele kwetsbaarheid (zoals hyperempathie) het gevolg zijn van keuzes van anderen? En kan het verslavend zijn om te verwoesten?
- Is hyperempathie een handicap?

2025, ILFU

Deze leeswijzer verscheen in het kader van
De Lezersmars voor vrijheid en democratie,
20 september 2025.

Andere leeswijzers: *Gliff* (Ali Smith, 2024),
Het verhaal van de dienstmaagd (Margaret
Atwood, 1985), *Lied van de profeet* (Paul Lynch,
2023) en *Wij* (Jevgeni Zamjatin, 1920).

Tekst: Franka Hummels

Ontwerp: Grafiska

ilfu.com

